
Akalın, E.O. (2019). Şanlıurfa'nın Harran İlçesi'nde Dövme Geleneği. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:2, Sayı: 3, 422-439

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 10.11.2019

Kabul / Accepted: 06.12.2019

Araştırma Makalesi/Research Article

ŞANLIURFA'NIN HARRAN İLÇESİ'NDE DÖVME GELENEĞİ

Ebru OKUTAN AKALIN *

Öz

İnsan doğada olup bitenleri anlayabilmek için her zaman bir çaba harcamış ve kavrayamadıklarını sembollere dönüştürerek onlara somut bir anlam yüklemeye çalışmıştır. Toplumlar yazının ve modern dünyada iletişimi sağlayan teknolojinin varlığından çok önceleri işaretleri, resimleri ve sembolleri kullanarak kendilerini ifade etmiştir. Altında yatan anlamı merak ettiğimiz, sorguladığımız sembol, simge ve şekiller bazen mezar taşlarına, bazen mağara duvarlarına, tapınaklara ve bazen de vücuda ince ince nakşedilmiştir. Derinin altına işlenen tüm desenlere dövme denmektedir. Dövme dünyanın birçok yerinde farklı biçimlerde uygulanmaya devam etmektedir.

Bu araştırmada Şanlıurfa'nın, Harran ilçesinde görülen geleneksel dövmenin uygulanış biçimi, teknik özellikleri, semboller ve onlara yüklenen anlamların aktarılması amaçlanmıştır. Çalışmada veri elde etmek üzere nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Gözlem ve literatür taraması yapılmış, ulaşılabilen dövmeli 14 kaynak kişinin fotoğrafları çekilmiştir. Veri elde etmek üzere 17 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Harran'da genellikle orta yaş üzeri kadın ve erkeklerde var olan geleneksel dövmeler gençler tarafından tercih edilmemekte bu nedenle giderek yok olan bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bu kültürün tümüyle yok olmadan önce yazılı ve görsel kaynaklarla geleceğe aktarımına katkı sağlamak açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın sonucunda dövmenin yörede uygulanışının başlıca nedenleri arasında; süslenmek, güzelleşmek, nazardan ve hastalıklardan korunmak, iyileşmek, aşiretlere özgü bir tür kimlik işareti, doğurganlığı arttırmak, şans, bolluk ve bereket getirmesi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Harran, dövme,

* Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, Şanlıurfa-Türkiye, ebruokutanakalin@harran.edu.tr [ORCID ID: 0000-0002-7346-1540](https://orcid.org/0000-0002-7346-1540)

THE TRADITION OF TATTOO IN HARRAN (THE DISTRICT OF
ŞANLIURFA)

Abstract

Human beings have always made a great effort to try to understand what is happening in nature and have attempted to give meaning to the things they could not understand by converting them into tangible symbols. Long before the existence of writing and the communication technology of the modern world, communities have expressed themselves through signs, pictures and symbols. The symbols, signs and shapes whose meanings we are curious about and question have meticulously been drawn on tombstones, walls of caves or temples and sometimes on people's bodies. All decorations applied under the skin are called tattoos. Tattooing is still done in different ways in many places all around the world.

The purpose of this study is to convey the traditional style, technical features and symbols of tattoos in Harran, Şanlıurfa and what they represent. The qualitative research method was used to obtain data. Observation and literature review has been carried out and photographs of 14 tattooed subjects were taken. The interviews which are 17 were recorded on audio recorders. The traditional tattoos common among women and men above middle age in Harran are not the choice of the young people today and therefore this tradition is gradually disappearing. This research is important because it provides written and visual sources for future references before the culture disappears altogether. The research concludes that the main reasons in the region for having the tattoos are: adornment, embellishment, protection against the evil eye and illnesses, healing or they were the clan's identity marks, or to increase fertility, luck and bring plenteousness.

Keywords: Şanlıurfa, Harran, tattoo

Giriş

Dövme, bir boya maddesinin belirli bir teknikle alt deri yüzeyine kadar işlenmesidir (Emekçi, 2012:9). Dünyanın çeşitli yerlerinde farklı tekniklerle uygulanan dövmenin, yapımı esnasında is, çivit, bitki özleri, kına, safran, süt gibi birçok farklı malzeme kullanılmaktadır. Bu malzemeler deride iğne ve benzeri delici araçlar yardımıyla oluşturulan ince yarıkların içine işlenmekte ve bir takım kalıcı desenler oluşturulmaktadır (Kayser, 2010).

Anadolu Türkçesinde "dövme" sözcüğü "vücut dövürtme" eylemine karşılık gelen "dövmek" ad eylem halinden türetilmiştir. Dolayısıyla, isim olarak kullanıldığında "dövme"; aynı zamanda bir eylemi de içermesi nedeniyle, bir anlamda "damga"; daha dar anlamda ise "vücut damgası" anlamı taşımaktadır. "Dövün", "döğün", "döğme" olarak da bilinen dövmenin Batı dillerindeki karşılığı olan "Tattoo" ise Tahiti dilinde, büyük bir olasılıkla dövme yaparken çıkartılan ritmik "çakma", "vurma" ya da "dövme" sesinin yankısı olan "ta-tatu" sözcüğünden türemiştir. Arapçada "dövme", "iğne ve siyah bir tozla vücudun üzerine yapılan şekil" anlamına gelen "veşm", "vişâm" ya da "vuşûm" kelimeleriyle ifade edilirken aynı zamanda doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde dövmeye karşılık "dağ", "dak" ya da "dek" sözcükleri kullanılmaktadır (Öncül, 2012: 10; Hazar, 2007: 353; Çerikan, Alanko; 2016, 166-193). "Dek" Güneydoğu Anadolu Bölgesinde "dövme" sözcüğünün karşılığı olarak halen yaygın bir biçimde kullanılmaya devam etmektedir (Abiç, 2011.18).

Dövmenin tarihçesine yönelik yapılan araştırmalar insanoğlunun kendini sembollerle ifade etme çabasının çok eskiye dayandığını söylemeyi mümkün kılmaktadır. Örneğin ilk çağlarda kamış ve yaprak boya ile yapılan dövmelerden söz edilirken M.Ö. 5000'lerden kalma Mısır mumyalarında dövmelere rastlanıldığı görülmektedir (Gibbens, 2018, Erişim; 24.10.2019).

1991 yılında Avusturya ile İtalya arasında yer alan Ötzi Alplerinde dövmeye dair önemli izlere rastlanmıştır. Arkeolojik kazı çalışmaları sırasında bulunan M.Ö. 3300 yıllarında Bronz Çağ'da yaşamış Ötzi olarak adlandırılan buz adamın üzerinde yapılan araştırmaların sonucunda vücudunun çeşitli yerlerinde toplam 61 adet dövme bulunmuştur (Zink, 2018, Erişim; 17.09. 2019).

M.Ö. 900 ile 300 yılları arasında Maya toplumunda bütün vücutlarını ruhani figürleri içeren, yüze de yapılan dövmelerle kapladığı düşünülmektedir (Mursell, 2017, Erişim; 11.03. 2018). Pazırık Kurganında ise bir başkana ait cesette bulunan dövmelerde olduğu gibi, Hunlarda da asil ve kahraman kişilerin dövme yaptırabildiği, daha sonraları Kazak ve Kırgızlarda devam eden bu geleneğin yine kahramanlık niteliği taşıyan bireylerce uygulandığı bilinmektedir (Akgün, Karatay, Baran, Yılmaz, 2018, Erişim; 12.04.2019)

XVI. asırda Osmanlı İmparatorluğunda varlığını gördüğümüz dövme geleneği XVII. Yüzyılda Cezayirli gemiciler aracılığıyla Osmanlı denizcileri arasında da yaygınlaşmaya başlamış ve özellikle Yeniçerilerce bağlı buldukları “orta”yı simgelemek amacıyla yapılmaya başlanmıştır. Bu geleneğin yeniçeri ocağının kapatılmasına kadar sürdürüldüğü ifade edilmiştir (Öncül, 2007).

Günümüzde Türkiye sınırları içinde dövme; Türkmen, Kürt, Arap ve göçebe (Karaçi) topluluklarında yoğunlaşmak üzere Adana, Adıyaman, Ağrı, Batman, Çankırı, Yozgat, Diyarbakır, Hatay, Kahramanmaraş, Konya, Niğde, Nevşehir, Mersin, Mardin, Şanlıurfa, Van olmak üzere 40 yaş üstündeki kadın ve erkeklerde görülmektedir. Fırat ve Dicle nehirlerinin arasında kalan yerleşim bölgesi olan Mezopotamya birçok kültürün beşiği olmakla birlikte Türkiye’de geleneksel dövmenin en yoğun uygulandığı ve günümüze kadar örneklerini görebileceğimiz yerdir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında, İç Anadolu’da, Doğu Anadolu’da, Akdeniz’de çok farklı folklorik özelliklere bağlı olarak geleneksel dövme yapılmaktadır (Serdaroğlu, 2013).

Şanlıurfa'nın Harran İlçesi'nde Dövme Geleneği

Dövme Türkiye’de Anadolu’nun çeşitli yerlerinde ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir yaşlı âdeti olarak devam etmektedir (Hazar, 2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde görülen dövme, malzemesi ve uygulanış biçimi bakımından kendine has bir takım özelliklere sahiptir. Bu çalışma Türkiye'nin çeşitli illerinde görülen bu geleneğin izlerini Şanlıurfa'nın Harran ilçesinde araştırmıştır. 14 dövmeli kişi fotoğraflanmış toplam 17 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmış dövmenin tanımı, tarihçesi, uygulanış tekniği ve sembollerin anlamları üzerine elde edilen veriler bu kısımda aktarılmıştır.

Harran Kısa Tarihçe

Şanlıurfa'nın 44 km. güney doğusunda bulunan tarihi kent Harran, kendi adıyla anılan ovanın merkezinde kurulmuştur. Kentin kuruluşuyla ilgili yaygın olarak dile getirilen ilk rivayet "Tufan'dan" sonra ilk kurulan kentlerden birisi olduğu yolundadır. İkinci rivayet ise Nuh Peygamber'in torunlarından Kaynan veya İbrahim Peygamber'in kardeşi Ârân tarafından kurulduğu yönünde olmuştur (Tevrat, Tekvin, bab XI, s. 31). Harran adı, Tevrat'ta İbrahim Peygamber ile ilgili olarak sık sık geçmektedir. Aynı zamanda Hz. İbrahim'in aşiretiyle birlikte Ur'dan Harran'a geldiği ve oturduğu belirtilmektedir. Bu nedenle Harran, aynı zamanda "İbrahim'in şehri" olarak kabul edilmektedir. Tarihin en eski devirlerinden beri büyük bir ticaret merkezi olan ilçe Mezopotamya'dan gelip, batı, kuzey ve güneye doğru giden yolların geçtiği stratejik bir bölgede yer almış bu nedenle tarihin ilk devirlerinden itibaren birçok medeniyete ve kültüre beşiklik yapmıştır (Ekinci, 2012:11, Green, 1992: 19-20, Freely, 2002:375-376).

Harran günümüzde de Suriye, Irak ve Doğu Anadolu bölgelerini birbirine bağlaması nedeniyle bu stratejik önemini korumaya devam ettirmektedir. Tarih boyunca birçok hükümdarlığa ev sahibi olan Harran, Emevi hükümdarlarından II. Mervan tarafından 744 yılında Emevi Devleti'nin başkenti yapılmıştır. 750 yılında Abbasilerin eline geçen Harran'da Abbasi hükümdarı Harun Reşit zamanında kurulan günümüzde "Harran Üniversitesi" olarak adlandırılan ilim merkezi dünyada büyük bir ün kazanmıştır (Ekinci, 2008:140-142).

Geçmişte Cüllab ve Deysan ırmaklarının suladığı kuzey Mezopotamya düzlüğünde bulunan Harran Ovası tarihte bir ağ gibi su kanalları ile örülmüş bir tarım sahası iken bu derelerin kurumasıyla birlikte sudan ve yeşilden mahrum bir ova olmuştur. Ancak Atatürk Barajı ve Urfa Tünelleri vasıtasıyla Harran Ovası'na akıtılan Fırat Nehri'nin suları, tipik evleri, höyüğü, kalesi, şehir surları ve çeşitli mimari kalıntıları ile turistlerin büyük ilgisini çeken ilçeyi tarihteki yeşil ve verimli günlerine tekrar kavuşturmuştur (<http://www.harran.gov.tr/her-an-tarih>, 2017, Erişim; 12.09.2020).

Bugün ovada yerleşik olarak yaşayan ve çoğunluğu Arap Aşiretlerinden oluşan nüfus Türkiye-Suriye sınırının belirlenmesinden önceki tarihlerde geniş alanlarda göçer aşiretler olarak yaşamışlardır (Menteş, 2011).

Kış aylarında Harran ve çevresine gelen bu göçer aşiretler Tanzimat fermanıyla yürürlüğe giren 1858 tarihli "Arazi Kanunnamesi" ile birlikte bölgede özel mülkiyete dayalı arazi alışverişlerine başlamış, aşiret reisleri ve aileleri bu çerçevede toprak sahibi olmuşlardır. Cumhuriyet döneminde ovanın kuzeyinden Türkiye-Suriye sınırının çizilmesi göçer aşiretlerin yerleşik yaşama geçmelerini hızlandırmış, bölgede köyleşme ve kentleşme süreci ile hızlı dönüşümler gerçekleşmiştir (Menteş, 2011).

Harran'da Dövme; Kavram ve Tarihçe

Harran'da dövmeye karşılık dek, dak, ves'm ve veş'm kelimeleri kullanılmaktadır. Görüşmeler sırasında Ves'm kelimesinin daha ziyade hayvanların cildi üzerine kime ait olduğunu göstermek amacıyla yapılan damgalar için kullanıldığı "dek" in ise insan bedenlerine yapılan dövme için kullanıldığı belirtilmiştir. Dövme yapan erkeğe "dekkak" kadına "dekkake" denmektedir (G2, 09. 09. 2016).

Araştırma sürecinde yapılan literatür taramasında dövmenin Harran'a gelişi ile ilgili yazılı hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu konuda veri elde etmek üzere görüşmecilere sorular sorulmuş ancak dövme yaptıran kişilerin konu hakkında bilgisi olmadığı görülmüştür. G1 dövmenin Harran'da yaşayan Araplara ait bir gelenek olmadığını Karaçi denilen göçerlerden öğrendiklerini:

"Biz küçükken karaçılar köye gelir, yiyecek, içecek, giysi karşılığında dövme yaparlardı. Biz de onlardan görüp öğrendik " ifadeleriyle anlatmıştır (G1, Kişisel Görüşme, 09.09. 2016).

Harran eski Belediye Başkanı İbrahim Özyavuz, yapılan görüşmede dövmenin aşiretleri tanıtan bir işaret olduğuna dair ilginç bilgiler aktarmıştır:

"Dedem anlatırdı. Dövme geçmişte çöl kanunlarının geçerli olduğu zamanlarda uzun göç yürüyüşlerinde kaybolma durumunda bir işaret olsun diye yapılmış. O zaman bir adam çölde kaybolduğunda başına her şey gelebilirmiş. Bu yüzden her aşiretin bir işareti varmış. Eğer dövmesi olursa o adamın hangi aşirete bağlı olduğu belli olurmuş. Yani tehlikelerden korunmak için yapılmış diyebiliriz " (İ. Özyavuz, Kişisel Görüşme, 06.09.2016).

Dövmenin bir aşiret işareti olarak kullanıldığı ve bölgeye de göçer

aşiretler tarafından bu şekilde geldiğini doğrulayan tek bir görüşmeci daha olmuştur ancak o kişi de bunu büyüklerinden duyduğunu söylemiştir (G6, 10.09.2016).

Dövmenin Uygulanış Tekniği

Harran'da araştırma yapıldığı dönemde dövmenin uygulanışı hakkında bilgi edinmek üzere ulaşılabilen tek dövme uygulayıcısı ile görüşme imkânı bulunmuştur. 2019 yılında 85 yaşında yaşamını kaybeden dekkake Şaha Özyavuz dövmenin yörede uygulanış ile ilgili bilgileri şöyle aktarmıştır;

"Dövme uygulanmadan önce kız çocuğu doğuran annenin sütü, is ve hayvan ödü karıştırarak malzemeyi hazırlarız. Malzemeleri karıştırdıktan sonra en azından bir gün bekletiriz. Bu, karışımın tutması için gereklidir. Hazırlanan sıvıya etrafı iple bağlı 3 veya 5 iğne batırılıp çıkararak dövmeye başlarız. İstenilen şekli iğne ile döverek veririz. Uygulamanın yapıldığı alan kanar, yara olur, kabuk bağlar ve yara kapandıktan sonra şekil meydana çıkar. Şeklin ortaya çıkması bazen bir ayı bulur" (Ş. Özyavuz, Kişisel Görüşme, 09.09.2016).

Görüşmecinin aktardığı bilgilerden uygulama öncesi hazırlanan karışımda kız çocuğu doğuran annenin sütünün kullanılması ilginç bulunmuştur. Bu nedenle görüşmeciye bunun sebebini anlamaya yönelik bir soru sorulmuştur. Dekkake'ye göre uygulama malzemesi olarak kız çocuğu doğuran annenin sütünün kullanılması dövmenin daha iyi tutmasını ve renginin açık mavi göze hitap eden bir tonda olmasını sağlamaktadır. Harran'da uzun yıllar dövme uygulayan dekkake tecrübeleri doğrultusunda erkek emziren annenin sütü ile yaptığı dövmelerin renginin daha koyu mavi olduğunu ve estetik görünmediğini söylemiştir (Ş. Özyavuz, Kişisel Görüşme, 09.09.2016).

Dövmeyi bir süs olarak gören görüşmeci kadınların ortak fikrine göre uygulamayı görsel olarak güzel hale getiren etkenlerin en önemlileri; rengi ve sembollerin iyi çizilmiş olmasıdır. Bu noktada dekkak veya dekkakenin ustalığı ön plana çıkmaktadır. G6 dövmenin yaygın olarak uygulandığı dönemlerde kadınlar arasında ün salmış iyi bir dekkakede dövme yaptırmanın neredeyse bir yarış haline geldiğini belirtmiştir. Bir görüşmeci uygulamada ustalığın önemini bir çocukluk anısı ile şöyle aktarmıştır:

"Eskiden köye gelip yiyecek içecek karşılığı dövme yapan karaçılar (göçerler) çok iyi dövme yaparlardı. Bir arkadaşım genç kızken ailesinden gizli evden gidip onlara dövme yaptırmıştı. Bu yüzden günlerce babası onunla konuşmamıştı" (G6, 11.09.2016).

Harran'da Dövmenin Yapılış Amaçları

Dövme ister modern ister geleneksel yöntemlerle olsun temelde kişinin kişisel duygu ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi kendi anlam kalıplarını, değer yargılarını ifade etmek ve bunları çevresiyle paylaşmak amacıyla dövme yaptırmaktadır. Harran'da yapılan bu araştırmada yapılan görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde dövmenin yapılış nedenleri arasında süslenmenin, güzelleşmenin, nazardan ve hastalıklardan korunmanın, sağlığa kavuşmanın, aşiretlere özgü bir tür kimlik işareti oluşunun, doğurganlığı arttırmanın, şansın, bolluk ve bereketin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmadan elde edilen bulgular ve bunlara yönelik örnek fotoğraflar bu başlıklar altında aktarılmıştır.

1)Süslenmek, Güzelleşmek

Harran'da görüşülen kadın kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu dövmenin kendileri için en büyük anlamının süs olduğunu dile getirmiştir. Eskiden süsü yani dövmesi olmayan kızın evlenemeyeceğini, erkeklerin dövmesiz kızı beğenmediğini, bu nedenle evlenmeden önce mutlaka dövme yaptığını belirtmişlerdir.

G11 *"eskiden makyaj ve takı olmadığı için kocamız bizi beğensin, sevsin diye dövme yapardık, şimdi her şey var, dövmeye gerek yok"* ifadelerini kullanarak geçmişte dövmenin güzel görünmek için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir (G11, Kişisel Görüşme, 11.09.2016)

Görüşmeciler kadınlar genellikle yüz, el, kol, ayak bileği, avuç içi, göbek çevresi ve göğsünde dövme yaptırmayı tercih etmiştir. Yoğunlukla ceylan, tarak, ay, yıldız, güneş, çiçek, kırkayak şekillerin yanı sıra çeşitli yerlerde farklı gerekçelerle noktaların kullanıldığı görülmüştür. G8 alt dudagının üstünde ve çevresinde var olan dövmelerin bir kısmı makyaj mahiyeti taşıdığını belirtmiştir (G8, Kişisel Görüşme, 11.09.2016, Resim1).

Resim1

Görüşmeci kadınlarda alt dudağında dövmesi bulunan G10 bunun adının "redhamiyet" olduğunu ve bu dövme ile ilgili hikâyeyi şöyle aktarmıştır: “ Hz. Fatıma'nın kölesi ona âşık olur ve onu zorla dudağından öper, tam bu sırada Allah tarafından helal kılınsın diye alt dudağı dövmelenir. Onun hatırasına da Arap kadınlar bu dövme yi yaparlar” (G10, 11.09. 2016).

Görüşleri alınan G12, G13, G1 kaynak kişileri de bu hikâyeyi doğrulamıştır. Bu hikâye doğrultusunda onlara göre tek helal dövme de alt dudaktaki redhamiyettir (G1, 09. 09. 2016, G12, G13, Kişisel Görüşme,12. 09. 2016) .(Resim2, Resim3, Resim4, Resim5)

Resim2 (Redhamiyet: ٧)

Resim3

Resim4

Resim5

Resim 2,3 ve 4'te çene üzerinde görülen çiçek, daire tarak gibi karışık bir şekilde çizilmiş sembollerinin sadece süslenmek ve güzelleşmek için yapıldığı belirtilmiştir (G1, 09.09.2016; G10, 11.09.2016; G12, G13 Kişisel Görüşme 12.09. 2016).

2) Bolluk ve Bereket

Avuç içinde noktalar halinde görülen dövme ile ilgili olarak güzel yemekler yapmak, yapılan yemeğin bereketini arttırmak, yörede yaygın olarak bilinen elle yoğrulan çiğköfteye lezzet katmak gibi nedenler gösterilmiştir (Resim 6, Resim 7).

Resim6

Resim7

G 13 *"Ben evlenmeden önce annem yaptığım yemek lezzetli ve bereketli olsun diye avucumun içine bu dövme yaptı. Şimdi çok güzel çiğköfte yaparım. Elim lezzetlidir. Çiğköftemi yiyen herkes çok beğenir"* demiştir (G4, Kişisel Görüşme, 09.09.2016).

3) Nazardan ve Kötülüklerden Korunmak

Yüzde görülen bir nokta şeklinde dövme ile sadece bakan gözün dikkatini oraya verip nazardan korunmasının amaçlanıldığı, bunun genelde beyaz tenli ve güzel olduğu düşünülen kız çocuklarına yapıldığı söylenmiştir (G7, Kişisel Görüşme, 10.09.2016). (Resim 8)

Resim8

Bölgede evli kadınların en büyük korkusu olan ikinci eş yani kumanın eve getirilmesidir. Bu nedenle kadın görüşmecilerden G8 ayak bileğindeki dövme üzerine kuma gelmesini istemediği bu felaketten korunmak için yaptırdığını ifade etmiştir (G8, Kişisel Görüşme, 11.09.2016, Resim 9).

Resim9

G5 adlı görüşmeci kolunun iç kısmındaki bulunan dövme sevgilisi yani kocasının rahat yatması için yaptığını belirtmiştir (G11, 11.09.2016). (Resim10)

Resim10

4) Sağlık, Sıhhat ve Tanınmak

Araştırma sürecinde dövmenin yapılış amacına yönelik elde edilen önemli verilerden birisi hastalıklardan korunmak ve sağlığa kavuşmak için yapılması olmuştur. G2 kolunda var olan dövmenin tedavi amaçlı olduğunu dile getirirken şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yıllarca kolumda şiddetli ağrılar vardı, ağrıdan geceleri uyuyamıyordum. Soğuk girmişti. Koluma bu dövmelemleri yaptırdım ve ağrılarım geçti” (G2, Kişisel Görüşme, 09. 09.2016). Aynı görüşmeci şakaklara yapılan dövmenin de baş ağrısına iyi geldiğini belirtmiştir. (Resim 11)

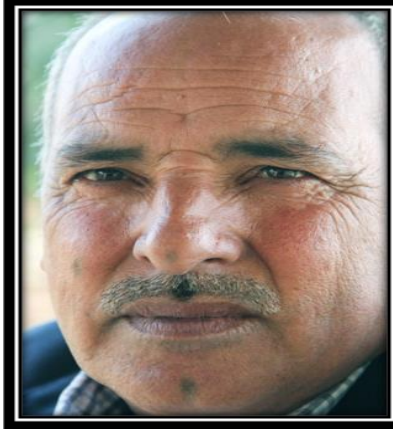

Resim11

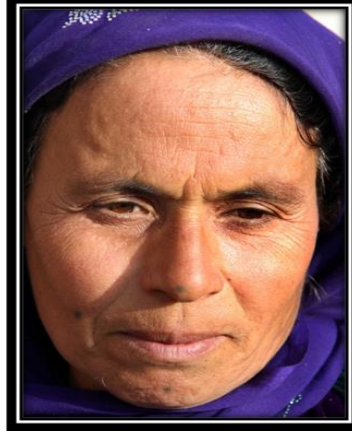
Sağlık için yapılan en önemli dövme ise üçlü düğme ya da Vesm’el Beggar adıyla bilinen dövmedir. Ves’-m-el Beggar görüntü olarak burun ucu çene ve her iki yanakta bulunan bir nokta veya yüzde yer alan tek bir nokta şeklinde yapılan dövmedir. Yapılış amacına yönelik iki farklı görüş vardır. Bunlardan birisi bir ailede arka arkaya çocuk ölümleri yaşandığında doğan çocukları ölümden koruması diğeri ise tanınmak, bilinmek için yapılmasıdır.

Yüzünde Ves'm-el Beggar bulunan ve fotoğrafının çekilmesine izin vermeyen G5 adlı görüşmeci “*benden önce 5 kardeşim ölmüş ve bana yapılan bu dövmeyle ben yaşamışım ve benden sonrakiler de...*” (G5, Kişisel Görüşme, 10.09.2019). Ancak Resim 12, 13,14 ve 15'de görülen kişilerde koruma amaçlı yapılan Ves'm-el Beggar'ı görmek mümkündür. Bu kişilere doğar doğmaz aileleri tarafından hastalıktan ve ölümden korunmaları için Ves’-m- el Beggar yapılmıştır (Resim 12, Resim13, Resim 14, Resim 15).

Resimlerde yer alan kişilerin yüzlerinde, çene, burun ucu ve bir yanakta bulunan tek nokta şeklinde dövme olan Ves'm-el Beggar görülmektedir.

Resim12

Resim13

Resim14

Resim15

Erkek kaynak kişilerden biri, burun ucu, yanak ve çenesinde var olan birer nokta halinde dövmesi için; “Askerde veya harpte ölürsem ailem tarafından kolay bulunabileyim diye yapılmış” demiştir (G3, Kişisel Görüşme, 09.09.2016). Bu dövme Ves'm-el Beggar dendiğini eklemiştir (Resim16)

Resim16

Harran eski Belediye Başkanı Ves'm-el Beggar adlı dövmenin bir kimlik kartı gibi kullanılmasını;

“Bu çöl kanunlarının geçerli olduğu zamandan kalma bir adettir. O zamanlar her aşiretin kendine ait bir işareti varmış. Şimdiki gibi kimlik belgesi olmadığından hem korunmak hem de tanınmak amacıyla yapılmış. Bu adet kalkalı çok oldu. Bizler bunu çocukken şimdi hayatta olmayan yaşlılarımızdan dinledik, öğrendik” sözleriyle geçmişte kalan bir eski adet olarak aktarmıştır (İ. Özyavuz, Kişisel Görüşme, 06. 09. 2016).

SONUÇ

Tarihi boyunca birçok önemli uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Harran, Arap kültürünün zenginliklerini 639 yılından bugüne kadar taşımıştır. Bölgede yaşayan Araplar yüzlerce yıl göçer halinde yaşamış daha sonraları toprak sahibi olmanın getirdiği aidiyet duygusuyla bölgedeki yerleşik yaşamlarına geçmişlerdir. Bugün yörede yaşayan Araplarda neredeyse sadece 40 yaş üzerinde görülen dövmeler geçmişte bir nevi kimlik görevi görmüş göçer kabilelerin aralarında sözsüz bir iletişim aracı olmuştur.

Bu çalışma çeşitli sembollerin bedene nakşedilmesi ile gelişen bu değerli geleneğin izlerini Harran'da araştırmış, elde edilen veriler doğrultusunda ilçede görülen dövmenin tanımı, tarihçesi, uygulanış tekniği

ve yapılış amaçları aktarılmıştır. Çalışmada bölgede dövmenin yapılış nedenleri arasında süslenmenin, güzelleşmenin, nazardan ve hastalıklardan korunmanın, sağlığa kavuşmanın, aşiretlere özgü bir tür kimlik işareti oluşunun, doğurganlığı arttırmanın, şansın, bolluk ve bereketin ön plana çıktığı görülmüştür. Yapılan literatür taramasında Harran'da dövme geleneğine dair hiçbir yazılı çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma, Harran'da gençler tarafından tercih edilmemesi nedeniyle giderek yok olan geleneğe dair bilgilerin kayıt altına alınmasını sağlaması bakımından önemli bulunmuştur.

KAYNAKLAR

- ANDAÇ ŞAHİN, Ö. (2007). Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenlerinin İnanç, Adet ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- EKİNCİ, A. (2008). Harran Mitolojisi ve Tarihi, İstanbul: Efsane Ajans.
- EKİNCİ, A. (2012). "Harran Adının Menşei ve Kuruluşu", ŞURKAV Şanlıurfa Dergisi, Eylül, Sayı 14, 9-14.
- EMEKÇİ, V. (2012). A'dan Z'ye Dövme Sanatı, İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- FREELY, J. (2002). "Urfa ve Harran Seyyahları", Uygarlıklar Kapısı Urfa, İstanbul: YKY, 375-393
- GREEN, T., The City Moon God, Leiden, 1992.
- HAZAR, M. (2006). Mardin "Kızıltepe-Bozhöyük" Yöresinde Beden İşaretleri", AKADER Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Sayı: 8, 293-305
- KADIOĞLU ÇEVİK, N. (1996). "Anadolu'nun Bazı Yörelerinde Dövme Âdeti ve Bu Âdetin Çağdaş Yaşamdaki Yeri", I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu, Bildiriler I, Ankara: Hagem Yayınları, 222-227.
- KAYSER, A. (2010). Vücut Dövmelerinin Adli Bilimler Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- MENTEŞ, A. (2011). Harran Ovasının Toplumsal Yapısı ve Aşiretleri, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Bitirme Tezi.
- ÇEVİK, N. K. (1996). "Anadolu'nun Bazı Yörelerinde Dövme Âdeti ve Bu Âdetin Çağdaş Yaşamdaki Yeri", I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı/ Hagem Yayınları, 222-227.
- ÖNCÜL, K. (2007). "Süremsel ve Anlamsal Boyutta Dövmenin Kültürümüzdeki Değişimi", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türk Kültüründe Beden Sempozyumu bildiri.
- GÜLER, S.E. (2012). "Harran Tarihi", Yayınlanmamış Makale

- BAKIR, İ.(Yönetmen) Beden Ayetleri. 2004.[Belgesel Film] Ada Yapım
SEZEN, M. (Yapımcı, Yönetmen) Dövme'nin Dili.2012.[Belgesel Film]
DEVELİOĞLU, F. (1993), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara: Aydın Kitabevi
Yayınları,1195,1149.

Web Kaynakları

- (Akgün, Karatay, Baran, Yılmaz, Dövme Sunuş Teknikleri, 2018
<http://kisi.deu.edu.tr//serpil.kestane/D%c3%b6vme.pdf> Erişim; 12.04.2019)
<http://tattooturkiye.com/islam-dininde-dovme/>
<http://tattooturkiye.com/dinlerde-dovme/>
Çoruhlu, Y. Dövme Tendeki Desen,
http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/subat_2015/dovme-tendeki-desen/2391, Erişim: 12.10.2019
Gibbens, 2018, "Earliest Ancient Egyptian Tattoos Found On Mummies" Erişim; 24.10.2019
Uğur Çerikan, F., Alanko M. R., Öncül, K., (2012). Kültürümüzde Dövme Geleneği, Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Kars.
Mursell, 2017, "Resarch: Maya Tattoos" Erişim; 11.03. 2018
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 25.1.2016, Sayfa 166-193
"Dövme'nin Çeşitli Dillerdeki Etimolojisi Ve Kısa Tarihçesi
Zink, 2018, "Possible evidence for care and treatment in the Tyrolean Iceman" Erişim;
17.09.2019

Görüşmeler

- İbrahim Özyavuz, Kişisel Görüşme, 06.09.2016
Şaha Özyavuz, Kişisel Görüşme, 09.09.2016
G1 ile Kişisel Görüşme 09.09.2016
G2 ile Kişisel Görüşme 09. 09. 2016
G3 ile Kişisel Görüşme 09.09.2016
G4 ile Kişisel Görüşme 10.09.2016
G5 ile Kişisel Görüşme 10.09.2016
G6 ile Kişisel Görüşme 10.09.2016
G7 ile Kişisel Görüşme 10.09.2016
G8 ile Kişisel Görüşme 11.09.2016

Şanlıurfa'nın Harran İlçesi'nde Dövmeye Geleneği

- G9 ile Kişisel Görüşme 11.09.2016
G10 ile Kişisel Görüşme 11.09.2016
G11 ile Kişisel Görüşme 11.09.2016
G12 ile Kişisel Görüşme 12.09. 2016
G13 ile Kişisel Görüşme 12.09. 2016
G14 ile Kişisel Görüşme 12.09. 2016
G15 ile Kişisel Görüşme 12.09. 2016